

YOSHLARNING TA'LIM OLIHIDA O'SMIRLIK DAVRIDA PSIXOLOGIK TO'SIQLARNING XUSUSIYATLARI

Niyozova Bibiniso Boltayevna

*“TIQXMMI” Milliy tadqiqot universitetining Qarshi irrigatsiya va
agrotexnologiyalari instituti dekan o‘rinbosari*

Annotatsiya: Ushbu maqolada talim jarayonida o'smirlik davridagi to'siqlar muammosining mohiyati va amaliy eksperimental ish natijalariga ko'ra, o'smirlarni tarbiyalashdagi qiyinchiliklarni yengib o'tishga imkon beradigan psixologik sharoitlarni aniqlash.

Kalit so'zlar: to'siqlar , ta'lim jarayon , ta'sir , o'smir , tizimlashtirish , motivatsiya.

Barcha kam o'smirlar, birinchi navbatda, o'quv jarayonida o'zini-o'zi tashkil etishning zaifligi bilan tavsiflanadi: tarbiyaviy ishning ishlab chiqilgan usullari va usullarining yo'qligi, o'rganishga barqaror noto'g'ri yondashuvning mavjudligi. O'zlashtirmagan o'quvchilar qanday o'rganishni bilishmaydi. Ular o'rganayotgan mavzuni mantiqiy qayta ishlashni xohlamaydilar yoki amalga oshira olmaydilar. Bu o'smirlar sinfda va uyda tizimli ishlamaydilar, agar ular darsga tayyorgarlik ko'rish zarurati tug'ilsa, o'quv materialini tahlil qilmasdan, shoshqaloqlik bilan bajaradilar yoki uni yodlab olish uchun uni qayta-qayta o'qishga kirishadilar. , o'rganayotgan narsalarining mohiyatiga chuqur kirmasdan. Bu o'quvchilar o'zlashtirgan bilimlarini tizimlashtirish ustida ishlamaydilar, yangi va eski material o'rtasida aloqa o'rnatmaydilar. Oqibatda, kam o'rganuvchilarning bilimlari tizimsiz va tarqoq bo'lib qoladi.

Ta'limga bunday yondashuv tizimli intellektual yuklanishga olib keladi, bu esa o'z navbatida bu o'smirlarning aqliy rivojlanish tezligining sezilarli darajada pasayishiga olib keladi va ularning kechikishini yanada oshiradi. Maktabimizning bugungi va yaqin istiqboldagi vazifalari ta'lim qiyinchiliklarini bartaraf etish jarayonida zamonaviy rivojlanish va tarbiya psixologiyasi yutuqlaridan foydalanishning amaliy va eng qisqa yo'llarini izlashni talab qiladi. Ushbu usullardan biri bolalarning aqliy rivojlanishining ko'pgina xususiyatlarida hali ham yashirin bo'lgan va uning samaradorligini oshirish uchun har doim ham zamonaviy o'qitishda qo'llanilmaydigan zaxiralarni aniqlash bo'lishi mumkin.

Psixologlar nuqtai nazaridan, zamonaviy maktab ta'limini tashkil etishga xos bo'lgan, maktab oldiga qo'yilgan vazifalarni amalga oshirishni qiyinlashtiradigan va o'quvchilarning optimal aqliy rivojlanishiga yaxshi hissa qo'shmaydigan eng "qiyin muammolar" nima? I. Intellektual sohada mustaqil fikrlash, aqliy mehnatning texnika

va usullarini ongli ravishda egallash yetarli darajada rivojlanmagan. O'rtacha, bolalarning uchdan bir qismi uchun oddiy materialni o'rganishda boshlang'ich, ammo yangi aqliy faoliyatni mustaqil ravishda o'zlashtirish katta qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Bu talabalar namuna bo'yicha, tan olish darajasida harakat qiladilar, aqliy mehnatning eski usullaridan foydalanadilar va agar bu usullar mos kelmasa, ular masalaning mohiyatini mustaqil ravishda tushunish imkoniyatidan darhol voz kechadilar. Hatto materialni tahlil qilishda zarur ko'nikmalarga ega bo'lgan o'smirlarda ham, uni mustaqil ravishda o'zlashtirish istagi, qoida tariqasida, kamdan-kam hollarda kuzatiladi.

Talabalar ishonchli natijaga erishishning o'ziga xos usuliga qiziqmasdan, uni olishga nisbatan ustun munosabatda bo'lishadi. Ular taxmin qilishga, o'qituvchiga nima kerakligini, qanday javob eshitishni istayotganini tushunishga harakat qilayotganga o'xshaydi.

Talaba ko'pincha aynan nimani o'rganayotganini va u ilgari o'rgangan va keyin nimani o'rganishi bilan qanday bog'liqligini tushunmaydi. Turli fanlarni o'zlashtirishda aqliy rejalashtirish zaif rivojlangan, ya'ni ongda harakat qilish qobiliyati sust rivojlangan o'quvchilar umumiy nazariy tamoyillar (mavhum shaklda berilgan bilimlar) va o'ziga xos tavsiflarni o'zaro bog'lay olmaydilar: birinchisi odatda, bolalar tomonidan ichki va mazmunli ma'nodan mahrum bo'lgan "yuk" sifatida qabul qilinadi, o'rganish va bilish kerak bo'lgan narsa kabi, lekin nima uchun aniq emas.

Bu o'quvchilarning dalillarni, nazariy mulohazalarni va turli xil naqshlarni ishlab chiqarishni tushunmasliklariga olib keladi, ular materialni so'zma-so'z, mexanik ravishda o'rganadilar, bu esa aqliy rivojlanishning samaradorligiga to'sqinlik qiladi; Shunday qilib, o'quv jarayonida o'smirlarning intellektual sohasini rivojlantirishning asosiy kamchiliklari ularning ta'lim faoliyati, aqliy mehnat usullari, usullari va ko'nikmalarini shakllantirmaganligi deb hisoblash mumkin. Talabalarda nazariy pozitsiyalarni konkretlashtirish, ilmiy asoslangan umumlashtirishlar qilish qobiliyati kam, ular uchun eslab qolgan materialni oddiygina takrorlash osonroq, lekin taqqoslash, sabab-oqibat munosabatlarini o'rnatish, notanish materialni mustaqil tushunish, xulosalar chiqarish va boshqalar. berilgan savolga yakuniy javob bering. Bu o'rganishni murakkablashtiradi, uni qiziqitirmaydi, mexanik xotira va qat'iyatning katta kuchini talab qiladi, asossiz ko'p vaqtni oladi va o'quvchining ijodiy salohiyatini rivojlantirmaydi.

Motivatsion-ehtiyoj sohasining shakllanishini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, ko'plab talabalarda kognitiv qiziqishlar etarli darajada rivojlanmagan. O'rtacha atigi 22% o'smirlarning o'quv fanlariga barqaror qiziqishi bor;

Ko'pgina talabalar o'quv faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan etarli darajada rivojlangan fazilatlariga ega emaslar: o'zini nazorat qilish qobiliyati, mas'uliyat, tashkilotchilik va mehnatsevarlik. Muhim qismi o'z-o'zini

tarbiyalashga bo'lgan ehtiyojni rivojlantirmaydi. Yigitlar, qoida tariqasida, o'z-o'zini tartibga solish darajasini o'zgartirishga intilmaydi (masalan, ularning irodasini mustahkamlash, ma'lum xarakter xususiyatlarini rivojlantirish va boshqalar). Talabalarning katta qismi o'z manfaatlariga mos ravishda o'z-o'zini tarbiyalash muammolarini o'z ichiga olmaydi va o'z faoliyatini qanday rejalashtirishni bilmaydi. O'quv motivatsiyasining shakllanmaganligi va kognitiv qiziqishlarning etarli darajada rivojlanmaganligi maktab o'quvchilarining o'qishni yoqimsiz burch sifatida qabul qilishiga olib keladi, bu ko'p hollarda salbiy his-tuyg'ularni va maktabga umumiy salbiy munosabatni bilim va bilim olishning zaruriy sharti sifatida keltirib chiqaradi. Shaxsiy rivojlanish bular o'smirlarning ta'lim faoliyatida to'siqlarning paydo bo'lishiga sabab bo'lgan asosiy psixologik omillardir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 28-sentyabrdagi "Respublikada axborot texnologiyalari sohasini rivojlantirish uchun shart-sharoitlarni tubdan yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5099 sonli Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 27-iyuldagi "Oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarning ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3151 sonli Qarori
3. Mavlonova R, To'raeva O., Pedagogika. Darslik. –T.: «O'qituvchi», 2001.
4. Munavvarov A.Q. tahriri ostida. Pedagogika. T: «O'qituvchi», 1996 y.
5. Djumaboeva F. Talabalarni ijodiy fikrlashini rivojlantirish. O'quv qo'llanma. – T.: «O'qituvchi», 2002 y.
6. Xo'jaev N. va boshqalar. Pedagogika asoslari. T., 2004.
7. Anufriev, A.F., Kostromina, S.N. "Bolalarni o'qitishdagi qiyinchiliklarni qanday engish mumkin".
8. Vygotskiy, L.S. "Tafakkur va nutq."